

HOCA AHMET YESEVI

HOCA AHMET YESEVİ KİMDİR?

Ahmet Yesevi... Türklerin manevî hayatına asırlarca hükmeden, Türk halk sufluk geleneğinin kurucusu; Arslan Baba'dan teslim aldığı emaneti, insanlara "hikmet"leri aracılığı ile damla damla özümseten; kutsal emaneti Horasan Erenleriyle dünyanın dört bucağına ulaştıran; Türk diliyle yazdığı hikmetleriyle dilimizin gelişmesi ve zenginleşmesine büyük katkısı olan, "Pir-i Türkistan", Büyük Veli, öncü şair...

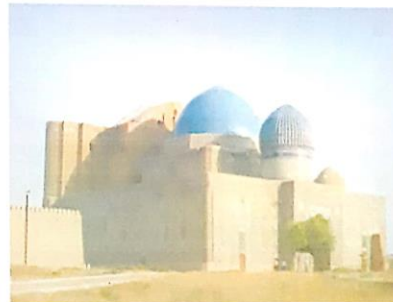
Ahmet Yesevi'nin hayatı hakkında bilinenler menkıbelere dayanmaktadır. Eldeki bilgilere göre, Çimkent şehrine bağlı Sayram kasabasında, bazı kaynaklara göre ise bugünkü adı Türkistan olan Yesi'de doğmuştur.

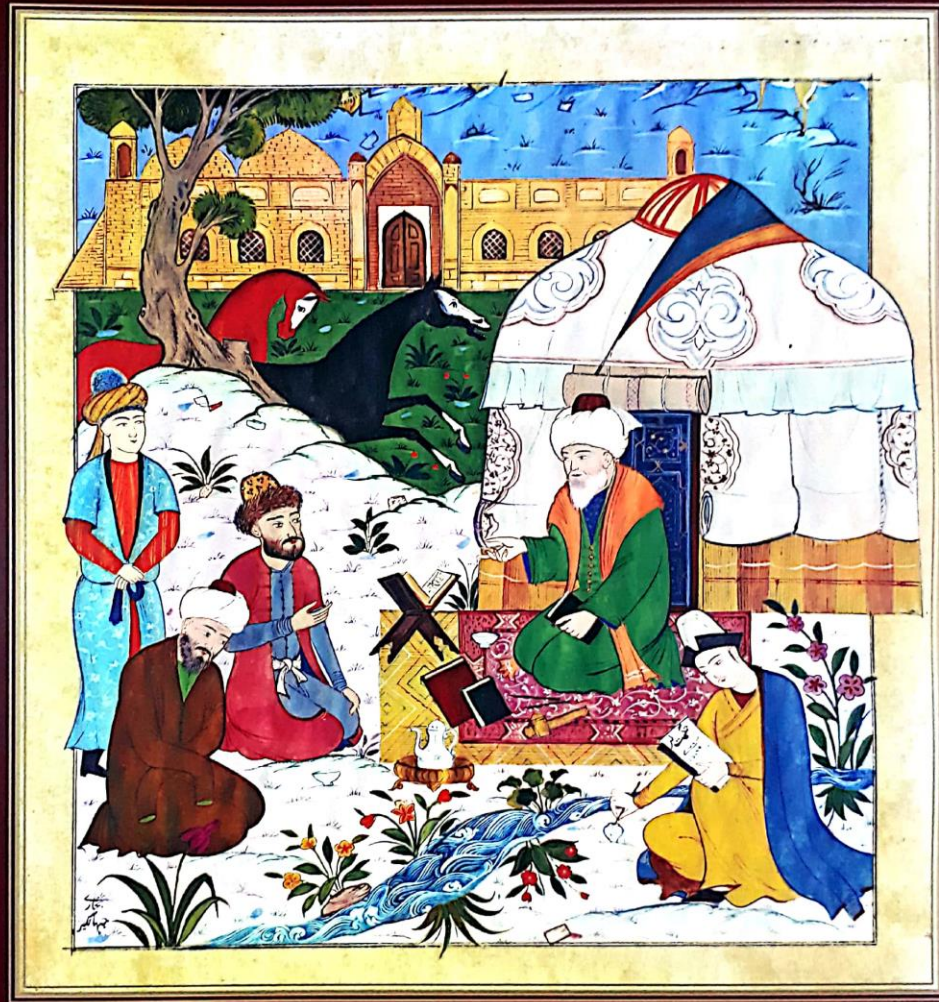
Doğum tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte, 1093 yılında doğduğu, 73 yıl yaşadığı ve 1166 yılında vefat ettiği kabul edilmektedir. Babası Sayram'ın meşhur mutasavvıflardan olan İbrahim Ata (İbrahim Şeyh), annesi ise Sayramlı Musa Şeyhin kızı Ayşe Hatun'dur. Yedi yaşındayken annesini, ardından babasını kaybetmiş ve ablası Gevher fiehnaz tarafından büyütülmüştür.

İlk eğitimini babasından alan Yesili Ahmet, manevî eğitimini Yesi'de devrin meşhur mutasavvıfı Arslan Baba'dan almıştır. Daha sonra Buhara'ya giderek Yusuf Hemedani'nin yanında manevî eğitimini tamamlamış ve onun ölümü üzerine 1160'da halife olmuştur. Bir süre sonra da Yesi'ye dönerek, hayatının kalan kısmını insanları irşatla geçirmiştir.

Altmış üç yaşına geldiğinde tekkesinin avlusuna yaptırdığı çilehaneye girmiş ve ömrünü burada tamamlamıştır. Türbesi, Türkistan şehrinde yer almaktadır. Yahya Kemal, Ahmet Yesevi'nin Türk tarihi bakımından önemini, " Ahmet Yesevi kim, bir araştırın, göreceksiniz, bizim milliyetimizi asıl onda bulacaksınız." sözleriyle ifade eder.

Tasavvufî Türk halk şiirinin öncüsü olan Ahmet Yesevi, düşüncelerini yayabilmek için millî nazım şekli olan dörtlüklerle, hece vezninde, yalın bir Türkçeyle şiirler yazmıştır. "Hikmet" adı verilen ve Divan-ı Hikmet adıyla bir kitapta toplanan şiirler, İslamiyetin Türkler arasında yayılmasında büyük rol oynamıştır.

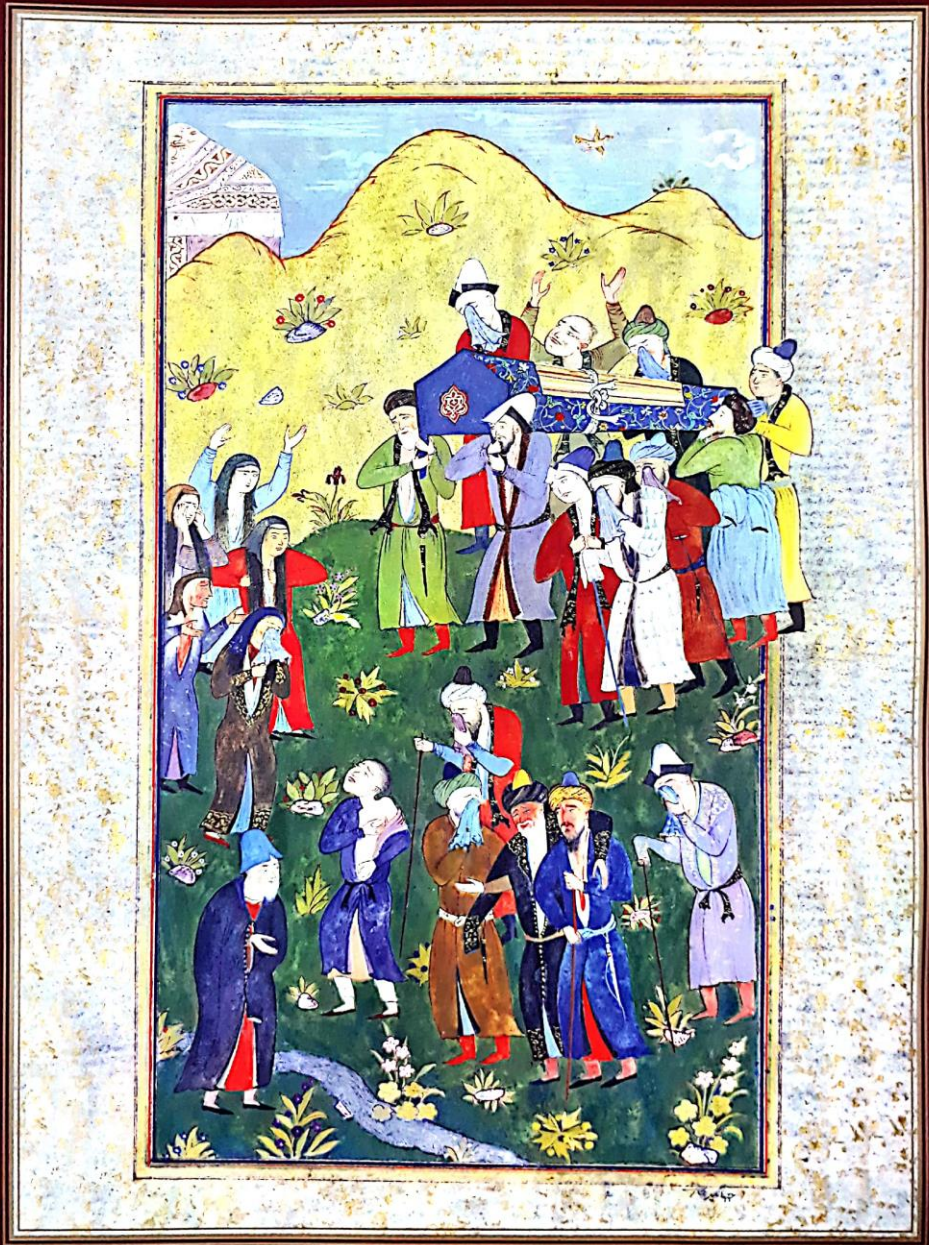

سنة وفية نوحا لرحمة الله

عشوه اوتيدك بوبك بالاسحر

Hoca Ahmed Yesevî

Orta Asya'da İslamiyet'in yayılmaya başlamasıyla birlikte Hicri II. (M.VIII.) asırdan itibaren bölgede zahid ve sûfiler de görülmeye başlamıştır. Bugünkü Türkmenistan sınırları içinde bulunan Merv şehrinde dünyaya gelen Abdullah b. Mübarek (M. 181/797) hem hadis âlimi hem de zâhid ve sûfi idi. Merv şehrinde iki tekke (ribât) kurduğu ve buralarda halkı irşâd ettiği nakledilir. Özbekistan sınırları içinde bulunan Nahşeb (bugünkü adı Karşı) ve Tirmiz şehirleri de birçok alim ve sûfinin yetiştiği bölgelerdi. "Sûfiyi hiçbir şey bulandıramaz, aksine her şey onunla saf ve duru hâle gelir." diyen Ebû Tûrâb Nahşebi (ö. 245/859-860) ile velîlik konusundaki fikirleriyle tanınan ve çok sayıda Arapça tasavvufî eser kaleme alan Hakîm Tirmizî (m. 320/932-933) bu sûfilerin en meşhurlarındandır. Hakîm Tirmizî'nin kabri Tirmiz şehrinde hâlâ önemli bir ziyaretgâhtır.

Buhara ve Semerkand ise hem âlimleri hem de sûfileriyle Orta Asya'nın en önemli kültür merkezleriydi. Buhara'nın Kelâbâz (Kelâbâd) Mahallesi'nde yaşayan Ebû Bekir Muhammed b. İshâk Kelâbâzî (ö. 380/990) tasavvufun öğretilerini *et-Ta'arruf li mezhebi ehli't-tasavvuf* isimli Arapça eserinde toplamış, ayrıca *Bahru'l-fevâid* isimli eserinde bazı hadislerle tasavvufî yorumlar yapmıştır.

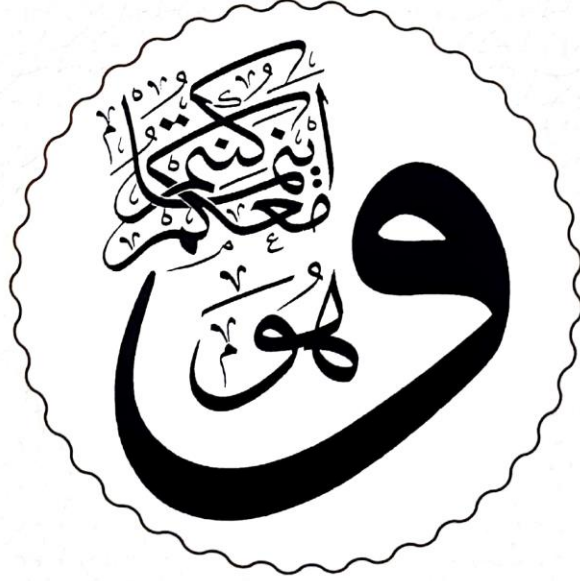
Tekke âdâbını tespit eden ve düzenlediği semâ meclislerinde okuduğu âşıkâne şiirlerle tanınan Ebû Saïd-i Ebû'l-Hayr (ö. 440/1049), bugün Türkmenistan'da bulunan Meyhene'de yaşamış ve orada vefat etmiştir. Türkmen halkı arasında "Mene Baba" lakabıyla anılır. Hayatı, menkıbeleri ve sözleri Muhammed b. Ebû Ravh Lütfullah'ın (ö. 541/1147) *Hâlât u Sühanân'ı Şeyh Ebû Saïd ve Muhammed b. Münevver'in Esrârü't-tevhîd fi makâmâtî's-Şeyh Ebî Saïd* isimli Farsça eserleriyle günümüze ulaşmıştır. Mevlânâ Celâleddin Rûmî'ye nispet edilen ve: "Yine gel, yine gel, ne olursan ol, yine gel" diye başlayan meşhur rubâî de aslında Mevlânâ'dan iki asır önce yaşayan Ebû Saïd-i Ebû'l-Hayr'ın şiirleri arasında yer almaktadır.

Keşfu'l-mahcûb isimli eserin müellifi Hücûvîri (ö. 465/1072) Fergana bölgesinde bazı mutasavvıflarla karşılaştığını, buradaki halkın şeyhlere "Bâb" dediğini nakleder. Aslında bu durum Orta Asya'daki diğer bölgeler için de geçerlidir. Ahmed Yesevî'nin bir süre yanında eğitim aldığı Otrarlı Arslan Bâb ile Arslan Bâb türbesi içinde kabirleri olan Karga Bâb ve Laçın Bâb da bu unvanı taşımaktaydılar. Nesebnâme'lerde Ahmed Yesevî'nin babası, dedesi ve diğer bazı akrabalarının "Şeyh" olarak zikredilmesi, bu bölgede Yesevî'den önce de tasavvufî hareketlerin önemli derecede etkili olduğunu göstermektedir. Bu şeyh ve Dervişlerin göçebe ve yerleşik Türkler arasında, özellikle Sirderya kenarlarında ve bozkırlarda anlaşılır bir Türkçe ile halka hitâp ederek İslâm'ı ve tasavvuf ahlâkını yaydıkları anlaşılmaktadır.

Orta Asya genelde fütüvvet ve melâmet vasfıyla öne çıkan Horasan tasavvuf kültürünün etkisi altındaydı. Bununla birlikte Semerkand ve Buhara gibi şehirlerde güçlü medreseleri ve âlimleri olan bu muhit, Horasan'ın kalenderî meşrep sûfilerinin yayılması için pek müsait bir zemîn değildi. Orada ancak dinî kurallara sıkıca bağlı bir tasavvuf anlayışı gelişip yayılabildi ve neticede öyle oldu. Bağdat Nizâmiye Medresesi'nde eğitim görüp hoca olmuş, sonra Horasan tasavvuf kültüründe yetişmiş bir sûfî olan Yûsuf Hemedânî, Mâverâünnehr'deki birkaç müridine irşâd izni verip halife olarak tâyin ettiği zamân Orta Asya'nın

en önemli iki tasavvuf ekolünün tohumlarını da atmış oluyordu.

Yûsuf Hemedânî'nin (ö. 535/1140) iki önemli müridi Hoca Ahmed Yesevî ve Abdülhâlik Gucdûvânî sonraları Orta Asya'nın en yaygın tarikatları olan Yeseviyye ve Hâcegân (sonraki adıyla Nakşbendiyye) isimli tasavvuf ekollerinin kurucusu olmuşlardır. Yûsuf Hemedânî'nin kaleme aldığı bazı tasavvufî eserler günümüze ulaşmıştır. Bunlardan en meşhuru Rutbetü'l-hayât isimli Farsça eserdir. Yûsuf Hemedânî'den dinî ve tasavvufî eğitim aldıktan sonra kendi memleketi olan Yesî'ye dönüp orada halkı irşâd eden Hoca Ahmed Yesevî, Orta Asya'nın manevî hayatında derin izler bırakmış önemli bir mutasavvıftır.

حکمت لر

Hikmetler

عاقل ایرسنک غریب لاری کونکلن آوله
مصطفی دیک ایل نی کیزیب یتیم کاوله
دنیاپرست ناجنس لاردین بو یون تاوله
بوون تاولاب دریا بولوب تاشتم منا

عشق بابی نی مولیم آچقاج منکا تیکدی
تفریق قیلیب حاضر بول دیب بوینوم ایکندی
باران صفت ملامت نی اوقی تیکدی
پیکان آلب یوراک بغرم تیشتم منا

کونکلوم قاتیغ تیلیم اچیغ اوزوم ظالم
قرآن اوقوب عمل قیلما یالغان عالم
غریب جانیم صرف ایلاین یوقتور مالیم
حقدین قورقوب اوتقه توشمای پشتیم منا

آلمیش اوچکا یاشیم یتتی اوٹوم غافل
حق امرینی محکم توتمای اوزوم جاهل
روزه نماز قضا قیلیب بولدوم کاهل
یمان ایزلاب یخشی لاردین کیچتیم منا

واه دریغا محبت نی جامین ایچمای
اهل عیال خانماندین توکال کیچمای
جرم و عصیان گره لارین مونده چیچمای
شیطان غالب جان برارده شاشتم منا

ایمانمه چنکال اوروب قیلدی غمناک
پیر مغان حاضر بول دیب ساچتی تریاک
شیطان لعین میندین قاچیب کیتی بی پاک
بحمد الله نور ایمان آچتیم منا

*Akıllı isen, Gariblerin gönlünü avla,
Mustafâ gibi yurdunu gezip Yetim ara,
Dünyaya tapan soysuzlardan yüzünü çevir
Yüz çevirerek deryâ olup taştım ben işte.*

*Aşk kapısını Mevlâm açınca bana değdi,
Toprak eyleyip "Hâzır ol!" diye boynumu eğdi,
Yağmur gibi melâmetin oku değdi,
Ok saplanıp yürek, bağrımı deştım ben işte.*

*Gönlüm katı, dilim acı, özüm zâlim;
Kur'ân okuyup amel kılmıyor sahte âlim,
Garîb cânımı harcayayım, yoktur mâlim;
Hakk'tan korkup ateşe düşmeden piştım ben işte.*

*Altmış üçe yaşım ulaştı, geçtim gâfil;
Hakk emrini sıkı tutmadım, kendim câhil;
Oruç, namâz kazaya bırakıp oldum ergin;
Kötüyü izleyip iyilerden geçtim ben işte.*

*Vah ne yazık, sevgi kadehini içmeden,
Çoluk-çocuk, ev-barktan tam geçmeden,
Suç ve isyân düğümünü burada çözmeden
Şeytân gâlip, Cân verirkende şaşım ben işte.*

*İmânıma çengel vurup gamlı kıldı,
Mürşid-i kâmil hâzır ol!" deyip koku saçtı,
Lânetli şeytân benden kaçıp kirlı gitti,
Allah'a hamd olsun, imân nûru açtım ben işte.*

دیوان حکمت

Divān-ı Hikmet
Hoca Ahmed Yesevi

